

ШЕПЕЛЕНКО Н.І.

*магістрантка спеціальності «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

СЕРГА Т.О.

*кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Соціальної роботи»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

РЕПРОДУКТИВНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ ТА РИЗИКИ ДЛЯ НЬОГО

Репродуктивне здоров'я молоді є ключовим компонентом загального здоров'я населення, що має як індивідуальне, так і суспільне значення. Згідно з визначенням ВООЗ, репродуктивне здоров'я охоплює стан фізичного, психічного і соціального благополуччя, відсутність захворювань та дисфункцій репродуктивної системи, а також здатність відтворювати покоління у бажаний і безпечний спосіб [1].

В Україні проблема збереження репродуктивного потенціалу набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни. Збройна агресія Російської Федерації проти України спричинила глибоку демографічну кризу: масову міграцію населення, загибель значної кількості чоловіків репродуктивного віку, зниження народжуваності, погіршення доступу до медичних послуг, руйнування інфраструктури охорони здоров'я. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, з початку війни рівень народжуваності скоротився майже удвічі, а кількість пологів у деяких регіонах зменшилася більш ніж на 60 % [2]. Крім того, військові дії та соціально-економічна нестабільність підвищують рівень стресу серед молоді, що негативно впливає на їхнє психічне та репродуктивне здоров'я.

Складність ситуації полягає також у тому, що молоде покоління стикається з руйнуванням звичних соціальних структур – системи освіти, сімейних і партнерських відносин, медичного супроводу. Як зазначають дослідники, війна посилює ризики репродуктивних втрат через психоемоційне виснаження, вимушене переселення, втрату доступу до гінекологічної допомоги, що формує «відкладені загрози» для репродуктивного потенціалу післявоєнного періоду.

Отже, дослідження стану та ризиків репродуктивного здоров'я молоді в Україні набуває не лише медико-соціального, а й стратегічного

значення, оскільки пов'язане із збереженням генофонду, демографічним відновленням та національною безпекою держави.

Основні ризики для репродуктивного здоров'я молоді

1. Інфекційні захворювання, що передаються статевим шляхом (ІПСШ) х генітальні інфекції. ІПСШ є однією з найбільш значущих загроз репродуктивному здоров'ю. За даними Управління охорони здоров'я Миколаївської міської ради, серед дівчаток та жінок випадки нелікованих інфекцій призводять до патологій маткових труб, що в 10-40 % випадків спричиняє безпліддя або пригаму репродуктивної функції.

2. Ранній початок статевого життя, підліткова вагітність та небажане материнство. Одна з проблем – раннє статеве життя та вагітність підлітків. Згідно з Концепцією Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації на 2006-2015 роки», серед дівчат 15-17 років значно зростала захворюваність сечостатевої системи та запалення, що прямо пов'язано з ранніми контактами та відсутністю своєчасної медичної допомоги і профілактики. Додатково, дані з програми «Підліткова вагітність» на сайті Дія вказують на необхідність доступу молоді до медичних послуг, дружніх до молоді, і консультування із контрацепції та планування сім'ї як механізмів захисту.

3. Демографічні, соціально-економічні та екологічні фактори. Соціально-економічні умови – бідність, низький рівень освіти, економічна нестабільність, міграція – мають суттєвий вплив на стан репродуктивного здоров'я молодого покоління. У дослідженнях ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзєєва» зазначається, що соціальні та економічні катастрофи, екологічні негаразди, спосіб життя значно погіршують репродуктивне здоров'я населення, особливо молоді [3].

4. Ставлення, мотивація та поведінкові фактори. Поведінка молоді – використання контрацептивів, своєчасне звернення до медиків, ставлення до здоров'я – є важливим компонентом ризику. У дослідженні «Медико-соціальні аспекти репродуктивного здоров'я молоді, в тому числі сучасного студентства» вказано, що серед студентів є значна частина тих, хто орієнтований на бездітність через страх негативних наслідків пологів або ризик народження хворої дитини, а також через можливість безпліддя одного з подружжя (41,7 %) [4]. Це говорить про підвищений ризик, пов'язаний із психологічними чи соціальними бар'єрами у формуванні репродуктивної поведінки.

Аналіз окремих показників жіночого населення (2015-2025 рр.) свідчить про те, що динаміка репродуктивного здоров'я має як позитивні, так і негативні аспекти. У статті «Аналіз деяких показників репродуктивного здоров'я жіночого населення в Україні» Гойда Н. Г.,

Октисюк Ж. С. показано, що певні індикатори (наприклад, народжуваність, показники акушерсько-гінекологічної допомоги) мають тенденцію до покращення, але інфекційні хвороби, абортність, випадки невиношування залишаються значними викликами [5].

Дослідження ставлення медичних працівників, зокрема гінекологів і сімейних лікарів, до сучасних підходів профілактики порушень репродуктивного здоров'я в Україні вказують на потребу в посиленні освітніх програм для медиків, удосконаленні стандартів і норм і підвищенні доступності профілактичних та консультувальних послуг.

Також існує тренд до зміни ставлення молоді до материнства: частина молодих людей відчуває зниження мотивації до народження дітей, що слугує потенційною загрозою як демографічним показникам, так і соціально-культурним аспектам репродуктивного здоров'я країни.

Державна політика України містить документи, які визнають репродуктивне здоров'я пріоритетом: Концепція Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації на 2006-2015 роки» визначає ключові загрози, серед яких ІПСШ, аборти, невиношування, інфекції як фактори безпліддя та перинатальної смертності [1]. Нормативно-правові акти, рішення уряду та локальні програми також включають заходи щодо статевого виховання, планування сім'ї, доступності медичних послуг для молоді та психологічного консультування.

Аналіз нормативної сучасної бази свідчить, що зараз проблема репродуктивного здоров'я молоді відійшла на другий план, що зумовлено наявністю більш реалістичної загрози для існування нації – а саме загрози фізичного знищення України та українців, внаслідок війни. Але ж вже зараз треба думати і про майбутнє, а без грамотної соціальної політики щодо репродуктивного здоров'я молодого покоління та її інтеграції у всі стратегічні напрямки цієї політики, такі як освітня, гендерна, молодіжна тощо – майбутнього нашої держави під загрозою. І це незалежно від війни.

Отже, можемо підсумувати, що репродуктивне здоров'я молоді в Україні перебуває під впливом багатьох ризиків: інфекції, рання вагітність, низька мотивація до материнства, соціально-економічні умови, недостатня поінформованість. Попри наявність нормативних політик і деяких позитивних змін, існує потреба в активізації профілактичних заходів та створенні умов, які підтримують здоровий спосіб життя молоді, захист репродуктивної функції та прав. Успішна реалізація цих заходів вимагатиме координації медичної, освітньої та соціальної сфер, а також посилення ролі молоді як активного учасника у формуванні свого здоров'я.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації на 2006-2015 роки» : Розпорядження Кабінету міністрів України від 27 квітня 2006 р. № 244-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2006-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.09.2025).
2. Хлюдзинський В. Дуже мало для України : демограф озвучила невтішні дані щодо народжуваності. УНІАН від 02.08.2024 : веб-сайт. URL: https://www.unian.ua/society/duzhe-malo-dlya-ukrajini-demograf-ozvuchila-nevtishni-dani-shchodo-narodzhuvanosti-12715227.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 26.09.2025).
3. Державна установа «Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзєєва Національної академії медичних наук України» : веб-сайт. URL: <https://health.gov.ua/> (дата звернення: 30.09.2025).
4. Фоценко Л. Медико-соціальні аспекти репродуктивного здоров'я молоді, в тому числі сучасного студентства. *Освіта регіону : український науковий журнал*. 2023. № 3. С. 278-287.
5. Гойда Н. Г., Окисюк Ж. С. Аналіз деяких показників репродуктивного здоров'я жіночого населення в Україні. *Український медичний часопис*. 2022. № 5 (151). С. 1-3. URL: www.umj.com.ua/uk/publikatsia-234026-analiz-deyakh-pokaznikiv-reproduktivnogo-zdorov-ya-zhinochoho-naselennya-v-ukrayini (дата звернення: 29.09.2025).